

Rīgā, 2016. gada 30.oktobrī

Adresāts:
SIA "Kaugas"
Reģ.nr. 52103074671
Pļavu iela 17
Liepāja LV-3411, Latvija

Kopija (elektroniski):
Dabas aizsardzības pārvalde
Baznīcas iela 7
Sigulda LV-2150, Latvija
E-pasts: daba@daba.gov.lv

MĒRNIĒKU BĒRZU ALEJAS IZVĒRTĒJUMS ĪPAŠI AIZSARGĀJAMO BEZMUGURKAULNIEKU SUGU SAGLABĀŠANAS KONTEKSTĀ

EKSPERTA ATZINUMS
Nr. 2016/18

1. Eksperta atzinuma sagatavošanas mērķis un uzdevumi

Eksperta atzinuma sagatavošanas mērķis ir pēc SIA "Kaugas" lūguma, Dabas aizsardzības pārvaldes (turpmāk – DAP) publiskā iepirkuma "Aleju apsekošana un izvērtēšana" (Nr. DAP2016/22) (turpmāk – Iepirkums) ietvaros sniegt sertificēta eksperta viedokli par Mērnīeku bērzu alejas (turpmāk – Alejas) nozīmi īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu saglabāšanas kontekstā. Eksperta atzinums ir sagatavots par sugu grupu – bezmugurkaulnieki. Eksperta atzinumā ir aplūkota informācija par 14.11.2000. LR MK noteikumos Nr. 396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo sugu sarakstu" uzskaitītajām īpaši aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām un šo sugu dzīvotnēm. Papildus ir aplūkota informācija arī par dabisko meža biotopu bezmugurkaulnieku indikatorsugām, jo tās var palīdzēt novērtēt Alejas nozīmi bezmugurkaulnieku daudzveidības kontekstā, kā arī norādīt uz atsevišķu īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu klātbūtni.

Atbilstoši Iepirkuma tehniskajā specifikācijā noteiktajam, eksperta atzinuma sagatavošanas laikā ir pievērsta uzmanība šādiem uzdevumiem – Alejas inventarizācijas (lauka apsekojuma) laikā pārbaudīt, vai tajā ir konstatējama īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu vai šo sugu dzīvotņu klātbūtne (1), raksturot īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu dzīvotņu kvalitāti (2), apkopot publiski pieejamajā zinātniskajā literatūrā, datubāzes un citos informācijas avotos iekļauto informāciju par Alejā līdz šim konstatētajām īpaši aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām (3), balstoties uz iepriekš minēto informāciju, novērtēt Alejas pašreizējo stāvokli un ilgtermiņa tendences īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un šo sugu dzīvotņu saglabāšanas kontekstā (4), sagatavot rekomendācijas Alejas apsaimniekošanai īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un šo sugu dzīvotņu saglabāšanas kontekstā (4), kā arī sniegt Alejas pašreizējo robežu izvērtējumu īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un šo sugu dzīvotņu saglabāšanas kontekstā (5).

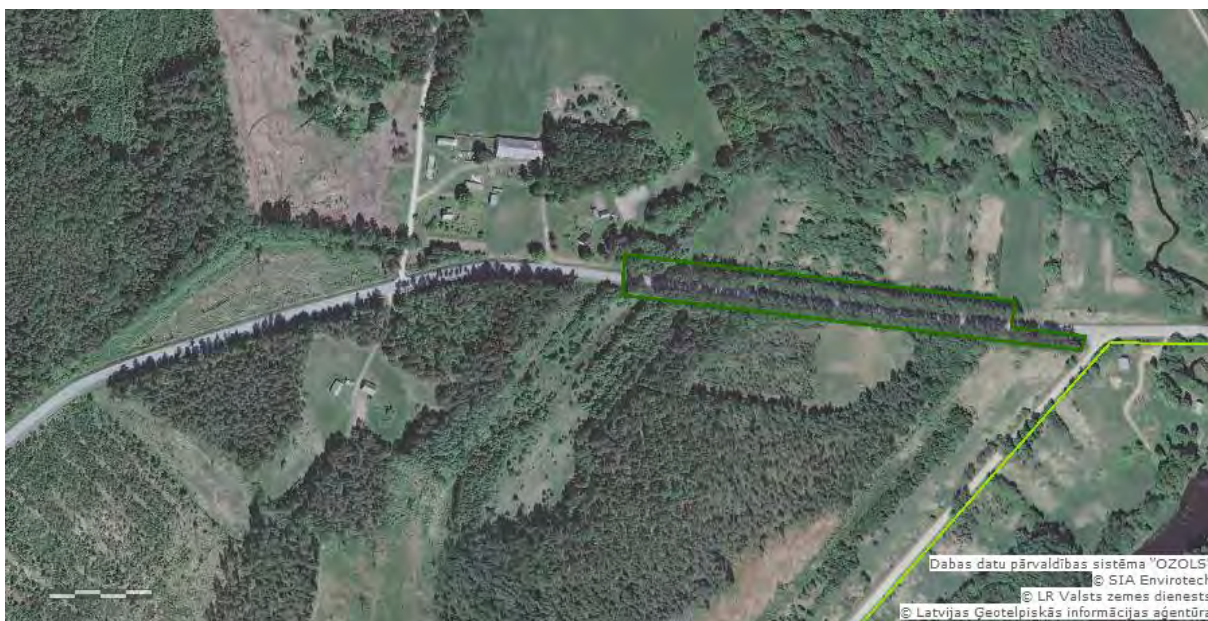
Eksperta atzinums ir sagatavots divos identiskos eksemplāros (katrs uz 5 lpp.) – viens no tiem tiek iesniegts atzinuma pasūtītājam SIA "Kaugas, otrs paliek atzinuma autora rīcībā. Atbilstoši Iepirkuma tehniskajā specifikācijā noteiktajam, eksperta atzinums pasūtītājam tiek papildus iesniegts elektroniski *docx formātā. Atbilstoši 16.03.2010. LR MK noteikumos Nr. 267 "Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu sertificēšanas un darbības uzraudzības kārtība" noteiktajam, informācija par šo eksperta atzinumu, kā arī atzinuma kopija elektroniskā formātā gada nogalē tiks iesniegta Dabas aizsardzības pārvaldē.

2. Eksperta atzinuma sagatavošanas metodes

Eksperta atzinums ir sagatavots atbilstoši 30.09.2010. LR MK noteikumos Nr. 925 "Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturs un tajā ietvertās minimālās prasības" noteiktajam. Eksperta viedoklis ir balstīts uz Alejas apsekošanas laikā dabā konstatētajiem faktiem, kā arī kamerāli dažādos informācijas avotos (norādīti izmantotās informācijas avotu sarakstā) uzkrāto datu analīzē. Pirms lauka apsekojuma pārbaudīta Dabas aizsardzības pārvaldes dabas datu pārvaldības sistēmā "Ozols" (turpmāk – DAP "Ozols") pieejamā informācija.

2.1. Alejas ģeogrāfiskais novietojums

Aleja atrodas Salacgrīvas novada Ainažu pilsētas lauku teritorijā, tās centra koordinātes (LKS-92): X529508, Y413195. Alejas ģeogrāfiskais novietojums uz ortofoto kartes pamatnes redzams 1. attēlā. Aleja novietota ārpus apdzīvotām vietām, Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta ainavu aizsardzības zonā, līdzās Salacas ielejas dabas parkam. Atbilstoši DAP "Ozols" pieejamajai informācijai, Aleja ir aizsargājama, tai ir dabas pieminekļa statuss, taču tā nav Natura 2000 teritorija.



1. attēls. Mērnieku bērzu alejas ģeogrāfiskais novietojums (sarkanā krāsā). Dati: Dabas aizsardzības pārvaldes Dabas datu pārvaldības sistēma "Ozols" (skatīts 19.10.2016.), SIA "Envirotech", LR Valsts zemes dienests, Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra.

2.2. Alejas inventarizācijas metodes

Aleja apsekota 13.09.2016., laika periodā plkst. 07:55-08:10. Alejas apsekošanas laikā ir silts, saulains laiks. Alejas apsekošanas sezona un laikapstākļi ir piemēroti nozīmīgāko alejas apdzīvojošo bezmugurkaulnieku sugu klātbūtnes konstatēšanai. Izmantota vizuālās uzskaites metode, kas detalizēti aprakstīta Natura 2000 teritoriju bezmugurkaulnieku monitoringa metodikā (Vilks u.c. 2013) un atbilstoši aleju inventarizācijas mērķim modificēta. Uzskaites laikā eksperts lēnām pārvietojas pa aleju (garākās alejās, izmantojot automašīnu), apskata alejas kokus un mērķtiecīgi pārbauda īpaši aizsargājamajām sugām raksturīgus mikrobiotopus – vecus, dobumainus kokus, nokaltušus kokus, kokus ar sēņu augļķermeņiem u.c. (Telnov 2005, Vilks u.c. 2015). Mikrobiotopu pārbaudes mērķis ir aizsargājamo bezmugurkaulnieku pieaugušo indivīdu, kāpuru vai sugām raksturīgo darbības pēdu (kāpuru ekskrementu, vaboļu izskreju, sasveķojuma) meklēšana. Alejas apsekošanas laikā uzmanība pievērsta galvenokārt trim nozīmīgām alejas, parkus un citus apstādījumus apdzīvojošām īpaši aizsargājamajām bezmugurkaulnieku mērksugām - lapkoku praulgrauzim *Osmoderma barnabita* (= *eremita*), spožajai skudrai *Lasius fuliginosus* un marmora rožvabolei *Liocola marmorata*. Īpaši jāatzīmē, ka lapkoku praulgrauzis ir Eiropas Padomes direktīvā 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (Biotopu direktīva) iekļauta aizsargājamā suga, kam atbilstoši pēdējam novērtējumam Latvijā ir nelabvēlīgs aizsardzības stāvoklis (Anonīms 2013). Ņemot vērā to, ka lapkoku praulgrauzim

aptuveni puse no populācijas Latvijā atrodas parkos, alejās un citos atklātas kultūrainavas apstādījumos (Telnov 2005), alejas izvērtēšanā šai sugai pievērsta īpaša uzmanība. Tāpat lapkoku praulgrauža sugas aizsardzības plānā (Telnov 2015) ir norādīts, ka šī suga ir uzskatāma par bezmugurkaulnieku daudzveidības indikatoru, tādēļ informāciju par šo konkrēto sugu var izmantot plašākai bezmugurkaulnieku daudzveidības novērtēšanai. Īpaši aizsargājamo sugu atrašanās gadījumā, atradnes kartētas, atzīmētas to ģeogrāfiskās koordinātes, izmantojot GPS uztvērēju Trimble Juno 3B. Papildus īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu apzināšanai, inventarizācijā noteikts, vai alejā ir sastopama lapkoku praulgrauža un citu ar šo sugu ekoloģiski saistītu īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu dzīvotnes. Dzīvotņu apraksti sniegti pārskatā par Biotopu direktīvā iekļautajām un Latvijā sastopamajām bezmugurkaulnieku sugām (Vilks u.c. 2015). Ja alejā sastopami dobumaini platlapji, tie kartēti, atzīmētas to ģeogrāfiskās koordinātes, izmantojot GPS uztvērēju Trimble Juno 3B. Dzīvotņu kvalitātes raksturošanai novērtēta alejas koku sugas, vecumstruktūra, apgaismojuma apstākļi un telpiskais izvietojums, bezmugurkaulnieku daudzveidībai nozīmīgu mikrobiotopu – atsegtas koksnes, dobumu, sēņu augļķermeņu, sirseņu ligzdu klātbūtne. Alejas raksturošanai veikta tās fotografēšana. Iegūtie GIS dati apstrādāti kamerāli QGIS programmā, novērtējot dobumaino koku skaitu, 300m funkcionālo sasaisti (atbilstoši zinātniskajai literatūrai, lapkoku praulgrauži parasti pārvietojas šādā attālumā), kā arī attālumu līdz tuvākajām zināmajām lapkoku praulgrauža atradnēm (izmantota DAP "Ozols" pieejamā informācija). Inventarizācijas rezultātu analīzei un interpretācijai apkopota zinātniskajā literatūrā (galvenokārt, žurnālā "Latvijas Entomologs" publicētie faunistiskie materiāli) un DAP "Ozols" pieejamā informācija par alejā jau iepriekš konstatētajām īpaši aizsargājamajām sugām.

3. Vispārīgs alejas un tai pieguļošās teritorijas raksturojums

Vispārīgs alejas izskats parādīts 2. attēlā. Kopumā teritorijai ir līdzens reljefs, tomēr ceļa brauktuve atrodas ievērojami augstāk par alejas koku augšanas vietu un pieguļošo teritoriju. Teritorijas veģetācija (grīši) liecina par slapjām augsnēm. Aleja atrodas abpus asfaltētam Ainažu-Staiceles autoceļam. Alejas apsekošanas laikā uz autoceļa novērojama nelielas intensitātes transportlīdzekļu kustība.

Alejā aug vidēji veci bērzi. Pretējās pusēs šosejai augošo koku vainagi nesaskaras. Abās ceļa pusēs ir divas bērzu rindas, tādēļ faktiski šī ir dubultaleja. Vienā ceļa pusē esošo rindu kokiem vainagi saskaras. Viens koks nolūzis, iekāries blakus esošo koku vainagos. Alejā praktiski nav atmirušās koksnes un dobumainu koku.

Aleja atrodas atklātā, aizaugošā lauksaimniecības zemju ainavā, pieguļošajā teritorijā ir aizaugoši zālāji, krūmāji un arī jauns mežs.

4. Alejas inventarizācijas rezultāti

4.1. Konstatētās īpaši aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas

Alejā nav konstatētas īpaši aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas.

4.2. Konstatētās īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu dzīvotnes

Alejā nav konstatētas īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu dzīvotnes. Alejā aug vidēji veci, viena vecuma, vidēji labi izgaismoti bērzi, praktiski nav atmirušās koksnes, dobumainu koku. Alejā nav platlapju koku.

5. Kamerālās datu analīzes rezultāti

Nav pieejami dati par Alejā iepriekš konstatētām īpaši aizsargājamām sugām.

6. Alejas nozīme īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu kontekstā

Alejai nav būtiskas nozīmes īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un to dzīvotņu saglabāšanas kontekstā. Lauka inventarizācijā un kamerālajā datu analīzē nav konstatētas šajā teritorijā sastopamas īpaši aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas. Ar bērzu sausokņiem, uz tiem augošiem piepju augļķermeņiem, potenciāli ir saistītas vairākas DMB sugas, piemēram, sarkanais melnulis *Oplocephala hamorrhoidalis*, lielais asmalis *Peltis grossa*, bērzu asmalis *Grynocharis oblonga*.

Tomēr šo sugu dzīvotnes ir galvenokārt meža apstākļos, kur pieejama atmirušā koksne dažādās sadalīšanās pakāpēs. Tā kā alejās, kas novietotas pie ceļiem, ir problemātiski saglabāt atmirušu koksni, lielāka nozīme bezmugurkaulnieku daudzveidības saglabāšanā ir tieši dzīviem, augošiem kokiem (uz kuriem gan var būt atsevišķi atmirušās koksnes elementi), kas nav trīs augstāk minēto sugu mikrobiotops. Literatūrā atzīmēts, ka sarkanajam asmalim ir salīdzinoši vājas izplatīšanās spējas, tādēļ arī no šī viedokļa Aleja, kas novietota izolēti lauksaimniecības zemju masīvā, neatbilst šīs sugas ekoloģiskajām prasībām.

Nemot vērā to, ka alejai nav būtiskas nozīmes attiecībā uz īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un to dzīvotņu aizsardzību, šajā kontekstā nav nepieciešamas rekomendācijas par alejas saglabāšanu un apsaimniekošanu un optimālākajām robežām.



2. attēls. Mērnīku bērzu aleja gar autoceļu Ainaži-Staicele. Abās autoceļa pusēs ir divas paralēlas koku rindas, tādēļ faktiski šī ir dubultaleja. Alejā nav nozīmīgākajām īpaši aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām raksturīgu mikrobiotopu – dobumainu platlapju, nokaltušu koku. Foto: Kristaps Vilks, 2016.

7. Secinājumi

Mērnīeku bērzu alejai nav būtiska nozīme īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu aizsardzības un saglabāšanas kontekstā. Tomēr alejai var būt citas bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas (dabas), kultūrvēsturiskas vai citādākas vērtības, kas nav šī eksperta atzinuma kompetencē.

Kristaps Vilks,
sertificēts biotopu un sugu aizsardzības jomas eksperts
ar specializāciju par bezmugurkaulniekiem un meža un virsāju biotopiem
(DAP sertifikāts Nr. 10, derīgs līdz 25.03.2019.)
Kontaktinformācija:
tālrunis: 26513497
e-pasts: kristaps.vilks@lu.lv